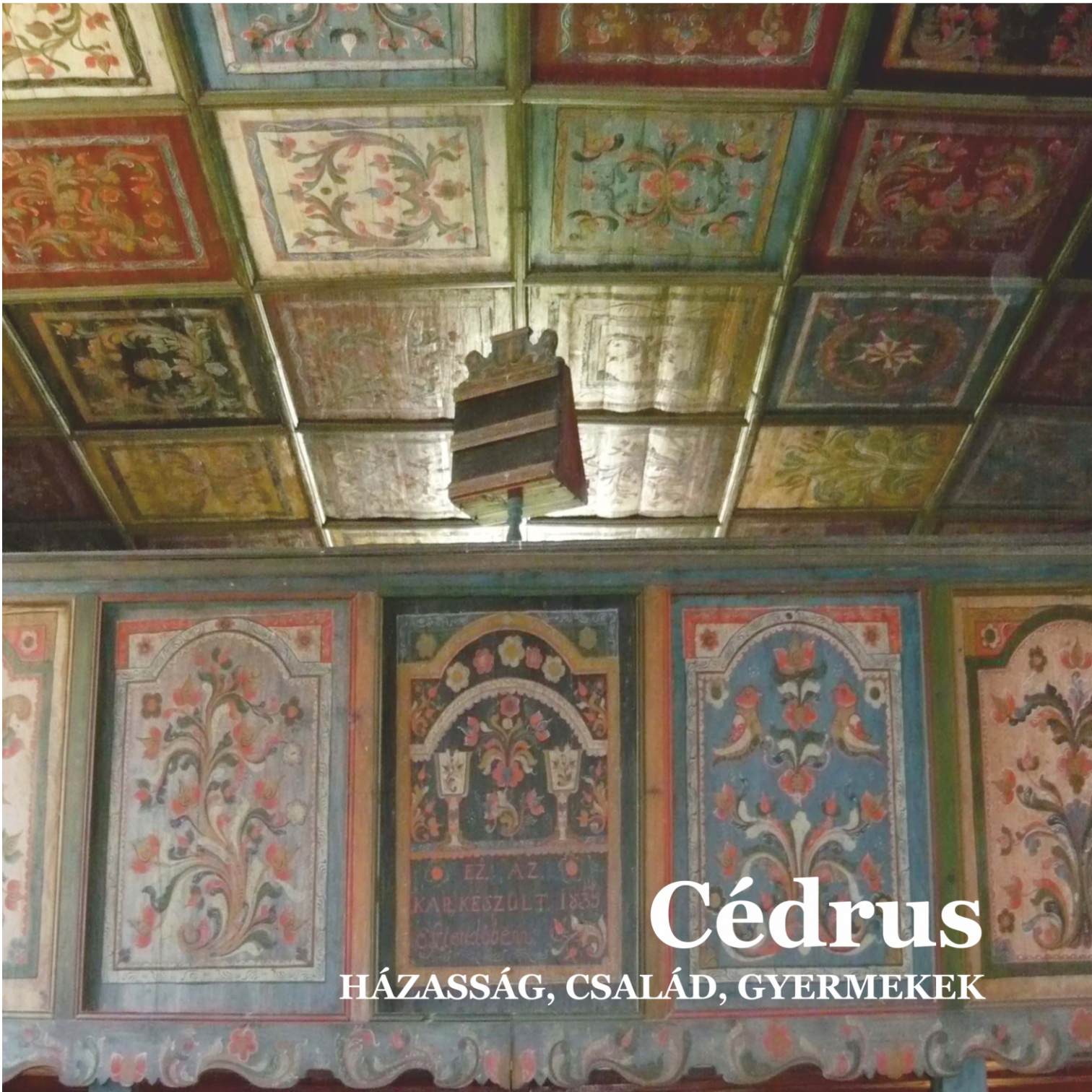

Cédrus

HÁZASSÁG, CSALÁD, GYERMEKEK

ISBN 978-963-08-6649-1
Kiadja:
Magyarországi Református Egyház Szeretetszolgálati Iroda/Cédrus Református Egyesített Szociális Intézmény
www.cedrusbaja.hu
2013/I.
Felelős szerkesztő: Bánné Kiss Erzsébet.
Szerkesztőbizottság:
Bánné Kiss Erzsébet, Hernádiné Stefánkó Melinda Zsuzsanna, Pallós Boglárka, Szűcs Antalné
Illusztrációk: Kémenes István, Nievel Béla
Borító terv és grafikai szerkesztés: Kántor József
Nyomdai munkálatok: Apolló Média Digitális Nyomda Kft. Baja

Cédrus

HÁZASSÁG, CSALÁD, GYERMEKEK

Családról, házasságról, gyermeknevelésről, a pályázat keretében elhangzott előadások interjúk és beszélgetések gyűjteménye I.

2013

Beköszöntő

Kedves Olvasó!

A mai magyar társadalom értékrendjében előkelő helyet foglal el a család, illetve a gyermek. Az emberek többsége számára a legfőbb értéket jelenti. Miközben ez így van – hisz számos kutatás is ezt támasztja alá – a másik oldalon mégis a családi életek válsága, illetve a csökkenő gyermekvállalási kedv a szomorú tény. Vajon az ellentmondásnak mi lehet az oka?

Miközben az ember szíve mélyén, a legbensőbb énjében vonzódik a valódi értékekhez, melyeket „nem emészt meg a rozsda és a moly, és nem lopják el a tolvajok", eközben a korszellem, de talán méginkább az önzés más irányba terel. Néven nevezve a dolgot, ma nagyon sokan azt gondolják, hogy a szabadság, az egyén abszolút önmegvalósítása, illetve az önérdek érvényesítése, mindenek fölött és előtt a cél. Az individuum kizárólagos elsőbbséget jelent minden közösségi formációval szemben. A lelkünk mélyén szeretnénk mély és bensőséges családi harmóniában élni házastársunkkal és gyermekeinkkel, azonban az említett önérdek ezt a szándékot megtöri és lerombolja. Vélhetően sok ember számára a házasság egy olyan kötelék, amely korlátozza az egyén szabadságát és talán éppen ezért egyre többen távol tartják magukat ettől a szövetségtől. Márpedig a gyermekvállalásnak a legnagyobb esélye és legjobb adottságai a házassági, családi kötelékben vannak.

A kicsit talán általánosnak tűnő helyzetkép felvázolása után sorozatunkban szeretnénk három témakört nevesíteni olvasóink számára. Gondolatokat, melyek egyfajta értéket menthetnek, házasság, család és gyermekvállalás együttesében. Ennek a három egymásba fűződő és szorosan egymásba kapcsolódó körnek egyenként is súlya van, de tekinthetjük akár egybefűzött gyöngyszemeknek is őket. Olyan írásokat, beszélgetéseket, tanulmányokat szeretnénk bemutatni a kedves olvasóinknak, melyekben a fent emlegetett értékekre mutatás a cél. Számunkra, szerkesztők számára nagy örömet jelentett ezek összegyűjtése.

Őszintén reméljük, hogy aki kezébe veszi és olvassa kiadványunkat, gazdagodhat vele.

Bánné Kiss Erzsébet

Olvasandó: Biblia/Ruth könyve

Bán Béla református lelkész előadása

Párbeszéd

Tisztelettel köszöntök Mindenkit!

Ebben a sorozatban, melynek első állomásán vagyunk, egy bibliai könyvet fogunk átbeszélgetni. Bíztató számunkra, hogy Ruth könyve nem 150 fejezetből áll, hanem csak négyből, ezért könnyen követhető. A történet, ha a műfaját kívánjuk meghatározni, azt mondhatnám, hogy egy klasszikus novella. Először is hallgassuk meg a Ruth könyvének első három fejezetét. …

A harmadik fejezet végéig jutottunk és az idő rövidsége miatt csak utalok a negyedik fejezetre. Ez lényegileg a pozitív végkifejlet, ahol a szükséges jogi kötelezettségek megtétele után két ember egymásra talál, Boáz, illetve Ruth. Házasságot kötnek, mely életközösségből gyermek születik. A történet főhősnője, Ruth, aki bekerül, talán a legismertebb héber családba, ahol is Dávid király nagymamája lesz, illetve Jézus egyik ősanyja.

Térjünk azonban vissza az elbeszélés elejére. Ez a családtörténet egyáltalán nem jól indul. Az aszály sújtotta Izraelből, megélhetési okok miatt a szomszédos országba, Moáb földjére költözik egy család. Konkrétan Betlehemből, ami eredetileg „kenyérházát" jelenti, a kenyérnélkülivé lett gazdasági menekültek életébe pillanthatunk be. Tudni kell, hogy bár Izrael és Moáb, noha testvérnép, szomszédság volt, mégis ki nem állhatták egymást. A népek közötti feszültség ellenére, azonban a négytagú család befogadásra lel Moáb földjén, apa, anya és a két fiú. A felnőtté váló fiatalemberek beházasodnak a moábiták közé és egészen eddig úgy tűnik sikeres lesz a beilleszkedés. Ámde a bajok ezután kezdődnek. Előbb meghal az apa, majd pedig a két fiú. Így marad életben, illetve özvegyen az anyós, Naomi, illetve a két menye, Orpa és Ruth. A halvány reménysugár ebben a szomorú helyzetben, hogy „az Úr ismét meglátogatta az ő népét". Ebből következik, hogy Naomi hazafelé indul, de igyekszik a menyeit arra bíztatni, hogy maradjanak szülőföldjükön. A hosszas kérlelés után az egyik menye, Orpa, hallgatva „a józan észre" tisztességgel elbúcsúzik és visszatér az apai házhoz. Ruth azonban „ragaszkodik" az anyósához. Ekkor hangzik fel a könyv talán legismertebb költői vallomása:

„Ahová te mégy, oda megyek, ahol te megszállsz, ott szállok meg. Ahol te meghalsz, ott halok meg én is, ott temessenek el. A te néped, az én népem, a te Istened, az én Istenem. Úgy bánjon velem az Úr most és ezután, hogy csak a halál választ el engem tőled."

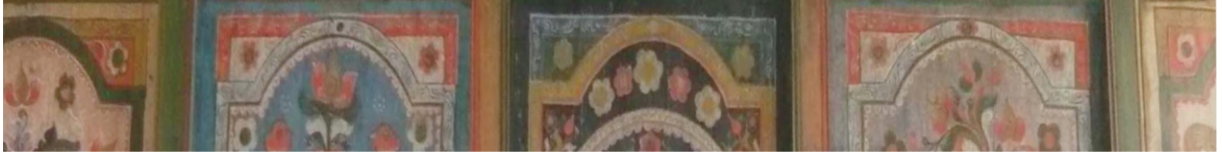

Általában ezt a lírai hűségesküt esküvők alkalmával szoktuk idézni. A Bibliában azonban ez nem egy férfi és nő egymás iránti elkötelezettségét jelző fogadalom, hanem egy fiatalasszony megrendítően szép elköteleződése az anyósa mellett. Számomra e történet egyik legfontosabb és legszebb üzenete pont ebben áll: szükséghelyzetben, megpróbáltatások közepette emberek, történetesen asszonyok mennyire szolidárisak tudnak lenni egymással.

Az idézett, fennkölt vallomás után a két özvegy átlépve a határt, visszaérkezik Betlehembe. Itt először még nem a bizakodás, sokkal inkább a keserűség az, ami kibukik Naomiból. Az őt megszólító betlehemi asszonyoknak sanyarú sorsáról, illetve Isten csapásáról beszél. Ettől a mélyponttól kezdve azonban a két özvegy sorsa elkezd fölfelé ívelni. Az otthont vélhetően lerobbant állapotban találják, de lakhatóvá teszik. Mielőtt felkopna az álluk, az egyedüli lehetségesnek tűnő kenyérkereseti lehetőséget igyekszik megragadni Ruth. A korabeli törvények alapján lehetőség adódott minden nincstelennek, hogy az aratás után, a már zömében betakarított területről az elmaradt kalászokat összegyűjtsék. Mivel Ruth és Naomi az árpaaratás idején érkeztek Betlehembe, a fiatal özvegy ezen ősi mózesi törvény alapján indul „böngészni". A fiatalasszony fáradozása gyümölcsöző lesz. Talán nem véletlenszerűen egy olyan ember földjére keveredik, aki megértő, jószándékú és minden körülmény között tisztességes az először hivatlan látogatóval szemben. Boáz, a tekintélyes nagygazda miután arató munkásaitól tájékozódik a szorgosan munkálkodó, de számára addig ismeretlen asszony felől, utasításba adja, hogy semmilyen bántódás, sértés vagy inzultus nem érheti az aratókat tisztes távolból követő jövevényt. Sőt megparancsolja a munkavezetőnek, hogy szándékosan hagyjanak hátra kalászokat. Ruthnak pedig megengedi, hogy az aratók számára készített ételből és italból nyugodtan vegyen. Az otthoni beszélgetésből kiderül, hogy ez a bizonyos Boáz, Naomi családjának rokona. Az idős asszony arra biztatja menyét, hogy amíg csak teheti, maradjon Boáz területein, ahol előreláthatólag semmilyen bántás nem érheti.

A történet ezen pontján ismét érezhető még a burkolt utalások ellenére is Ruth odaadó szeretete és gondoskodása az anyósáról. A mindennapi nehéz fizikai munka elsősorban, talán nem is az ő túlélését szolgálja, hanem Naomiét. Az őszinte segítőkészség és testvériség sugárzik Ruth minden szavából és mozdulatából. „Jó tett helyébe jót várj", tartja a népi bölcsesség és viszonzásképpen Ruth jó tanácsokat kap az anyósától. Nagyon tapintatosan, de mégis egyértelműen tereli Naomi a menyét Boáz közelségébe. A két özvegy számára a kor viszonyai közepette a tartós életben maradás és emberhez méltó életviszony kialakítása, csak férfi vagy férfiak által volt lehetséges. Abban az időben, a nagyon szigorú férfijogú társadalmában az önmagában egyedülálló nő(k) helyzete csaknem reménytelen volt. Vélhetően mind a két fél részéről, tehát Ruth és Boáz oldaláról is kialakul az egymás iránti szimpátia, amely folyamatosan

érlelődik. A Ruth könyve itt nyer egy romantikus fordulatot. A konkrét lépésre, illetve színvallásra, anyósa ötlete nyomán Ruth szánja el magát. Megfelelő időben és a megfelelőnek tűnő módon kinyilvánítja vonzódását és közeledését a férfihoz. Az éjszakai gabonaszérűn történő találkozás, „egy takaró alá történő befekvés" egyértelműen ezt jelzi. A történet fennköltsége, illetve a szereplők egymás iránti megbecsülése ott lesz nyilvánvaló, hogy a helyzettel senki nem él vissza, nem lesz tapintatlan, sem bántó.

Boáz nemcsak szerelemre gyullad Ruth iránt, de magáénak tekinti az ún. legközelebbi rokon felelősségét, valamint a „sógorházasság" kötelezettségét is. Némi leleményességgel, de végig jogszerűen intézi úgy a dolgokat, hogy minden törvényes akadály elháruljon a Ruthal való házasságkötése elől. Korrekt módon intézi el a szükséges családjogi törvények betartását és ezek után feleségül veszi a moábita Ruthot.

Napjainkban, ebben a házasságban semmi rendkívüli dolgot nem látunk, de abban az időben ez feltétlen skandalumnak számított. A már emlegetett feszültségek a két nép között, illetve a szigorú házassági törvények, melyek csak a zsidóságon belüli életszövetséget tették lehetővé, mindenképpen ezt támasztják alá. A történet vége azonban már egyértelműen minden esetleges fenntartással ellentétben az Isten áldásáról beszél, hiszen „az anyaméh gyümölcse jutalom". A Boáz és Ruth házasságából született gyermek, Naomi adoptációja nyomán, egy kihaltnak tűnt család újjászületését, illetve későbbi kiteljesedését jelenti. A családi élet bővülése az Isten áldását jelenti.

Mit üzen a Biblia ezen történeten keresztül?

Elsősorban is, hogy miközben e világban sok ember tisztátalan eszközökkel próbál érvényesülni, egyről a kettőre jutni, mégis érdemes megmaradni az Isten félelmében. Az Isten félelme elválaszthatatlan a másik ember szeretetétől és az érte hozott áldozattól. Ezt úgyis mondhatjuk: az emberségben, a másik elfogadásában, valójában az Isten akarata lesz nyilvánvaló az életünkben. De úgyis lehet fogalmazni: annak belátásában, hogy amit Isten mond és tanácsol az jó és helyes és Isten akaratát szolgálja.

A történet elmondja továbbá, hogy két különböző ember, különböző háttérrel, mégis az Isteni vezetés nyomán egymás mellé kerülve és egymást támogatva az életben győzelemre jutnak. Két különböző generáció, idős és fiatal, anyós és meny, hűségben és odaadásban egymás mellett, mely elnyeri az Isten áldását. Ez az Isteni áldás elegendő az élet megannyi küzdelméhez.

Az előadás elhangzott a Kamaszok és nagyszülők párbeszéde c. sorozat nyitó előadásán.

Pallós Boglárka

Párválasztás régen és ma

Miközben újra hallgatom a mondatokat, amelyeket két hölggyel történő párbeszéd során rögzítettem, Füle Lajos gondolatai jutnak eszembe, egy hangulatos, esőmentes májusi délutánon, a levegő telve az akácfák bársonyos illatával. Kirajzolódik előttem a beszélgetőtársak hangja, sziluettje, törékenynek látszó, de mégis erőt sugárzó lénye, családjuk, hivatásuk iránti hűséges, komoly felelősségtudata... Ebben mindketten hasonlítanak.

"A szép előtt hódolva állni
Csodálni de meg nem kívánni.
Pillangókkal együtt lobogni
követni de egyet se fogni

Amíg mások csokrot kívánnak,
örülni az egyszál virágnak
minden szépnek hű tükre lenni
visszaadni, megénekelni"

Egyikük éppen az idén harminc éve él boldog házasságban férjével, felnőtt gyermekeik szárnybontogatását figyeli, segíti, támogatja. Másikuk a párkapcsolat szépségeit és nehézségeit éli, tanulja, alakítja. Mindkét hölgy elhivatott szakmája iránt, egyikük számos éve műveli, másikuk pedig az iskola keretei között tanulja azt a segítő szolgálatot, ahol az "ember" az emberi élet "megjobbítása" és az egészség támogatása a fő cél. Milyen gondolatokkal, impressziókkal bír a fiatal felnőtt, valamint az előbbi édesanyjának tekinthető korosztály, a párválasztásról, párkapcsolatról, felelősségvállalásról? Erről olvashatunk Dr. Kémenes Erzsébettel és Oláh Emmával folytatott beszélgetésekből.

Beszélgetés Dr. Kémenes Erzsébettel

Kémenes Erzsikével beszélgetek, aki sok-sok éve él házasságban, kétgyermekes édesanya és hivatását tekintve fogorvos. Arról szeretném kérdezni, hogy az ő személyes elképzelése a párválasztásról miképpen alakult régen, és most a jelenvaló életében?

A múltra visszatekintve, kislány koromban sokat jártam református templomba esküvőkre. Egy faluban nevelkedtem Erdélyben, Kalotaszentkirályon, ahol az volt a szokás, hogy nem csak a rokonok vagy a lakodalmi meghívottak mentek el az esküvői szertartásokra, hanem a falu népe is. Én is nagyon szerettem ezeken részt venni, szerettem a szép menyasszonyokat. Így már kislányként kívülről tudtam a házassági eskü szövegét és… álmodoztam, hogy majd nekem is lesz egyszer párom.
Aztán megadatott, hogy ugyanebben a templomban fogadtunk a férjemmel örök hűséget egymásnak.

Megismerkedés, elköteleződés, házassági eskü, mondanál ezekről is valamit?

Párommal táncházban ismerkedtünk meg egyetemistaként, ez volt mindkettőnk kedvelt időtöltése, ami a mai napig megmaradt. Ő városi fiú volt, én falusi lány. Különbözőek voltunk, de amiben ő volt más, az engem vonzott, és fordítva. Ugyanakkor voltak közös érdeklődési területeink. Sokat beszélgettünk mindenről, aztán házasságot kötöttünk. A házasságunk első éveit megnehezítették az akkori politikai rendszer magyar családokat szétválasztani, szétszórni szándékozó törekvései. Ennek és még több más nehézségnek eredményeképpen úgy döntöttünk, hogy áttelepszünk Magyarországra. A kezdeti évek itt is nehezek voltak az akkor már meglévő két gyermekünkkel. A sorozatos nehézségek a házasságunkat is megviselték, de bennem egyre erőteljesebben csengett vissza a házassági esküm, az Isten előtt elmondott sírig tartó hűségfogadalmam. Ez számomra nagyon erősítő, megtartó volt. Aztán éppen a házasságom egyik nehéz mélységében, amikor nagyon egyedül éreztem magam, Jézus átölelt és a Lelke által biztatott: „Én veled vagyok!" Ez annyira érezhető ölelés volt, és annyira érezhető biztatás, hogy elteltem szeretetével, annak ellenére, hogy „lelkem roskadozva vittem". De a Lélek biztatása olyan erejű volt, olyan örömteli, hogy Vele nagyon erőssé váltam, és reménnyel tudtam tekinteni a holnap elébe, erős szeretetérzést érezve mindenki iránt. Ez immár két évtizede történt, de azóta is Jézus maradt az én nagy erősségem, Lelke által pártfogóm az elkövetkező nehezekben is.

Aztán így felnőttként már tudom és érzem, hogy a párválasztásnak a biztos, viharokat kiálló alapja a jézusi hit. Bele lehet szeretni a másik okosságába, szépségébe, délcegségébe és még nem tudom milyen pozitív tulajdonságaiba, de az a legfőbb jó, ha a jézusi alap ott van a párkapcsolatban már mindjárt a kezdet kezdetén.

Férjeddel tudtatok egymás hitéről, amikor megismerkedtetek?

Nem eléggé. Akkor én csak vallásos voltam. Ez más, mint az élő hit. Nem kényszerít a továbbadásra. Később férjem már házasként kezdett el velem jönni a református templomba. Ő katolikus egyébként. Tehát elkezdett velem járni templomba, és eközben mintegy ráébredt arra, hogy az ő lelkéhez a katolikus szertartás áll közelebb. Ezután ő inkább oda járt, és ez a mai napig is így van. Ez annyira nem könnyű, mert sokkal jobb lenne, hogy ha egy helyen lennénk, de én ezt így elfogadom. Azért imádkozom, hogy Jézusban jussunk egységre és teljes közösségre, mert ez fontosabb, mint az, hogy ki melyik templomban érzi otthon magát.

Van-e valamilyen útravaló, tanács gyermekeitek részére, tudatos közvetítés a nevelésetek során, a párválasztással kapcsolatban? Most már felnőtt gyerekeket neveltek és kísértek, látva, ismerve az ő életüket, tovább hordozzák-e a ti hangsúlyaitokat, életformátokat? Hiszen az élő példa a legfontosabb.

A gyerekeinknek én elsősorban azt próbáltam, most már évek óta tanítani és mondani, hogy a párjukat

Istentől kérjék el, azt, akit Ő lát jónak. Mi, szülők is imádkozunk ezért. A fiúnknak van választott barátnője, akivel most már tervezi a házasságkötést. Hiszem, hogy Isten is akarja ezt a kapcsolatot, mert szépen alakul.

A hitbeli megtapasztalásaimat, tanításaimat már gyermekkoruktól kezdve, az ő koruknak megfelelő szinten mindig megosztottam, és megosztom ma is velük. Együtt imádkoztunk, imádkozunk. Kimondhatatlan örömmel szemlélem, ahogy érik a hitük, szépül a lelkük. A fiunk ritkábban jön haza, így rajta jobban észlelem a lelki fejlődést és szépülést, és nagyon gyönyörködtet. Legutóbbi itthonlétekor megjegyezte a húga, hogy olyan szép embert neveltünk Balázs személyében. Szépen, kedvesen, jól tervezi a jövőjét a barátnőjével: a leánykérést, eljegyzést, házasságkötést, két-három gyermeket. Anyaként olyan kedvesek nekem ezek az ilyen finom, romantikusnak tűnő, de igazából a lelki éréséből jövő dolgok, amiket régen nem észleltem. De most már egyre inkább fontosnak tartja azt, hogy mi a jézusi út. Például, hogy nem együtt élni, és csak akkor együtt élni, ha azt házasságkötés, és Isten előtti elköteleződés előzi meg. Anna lányunk még keresi a párját, de azt érzem benne is, hogy békéje van, mert ő is Istentől kéri, és várja, és amit Isten gondol neki, azt békével fogadja, illetve arra vár, akit Ő szánt neki.

A mai világ nem ezt diktálja a párkapcsolatban és a párválasztásban sem. Itt is úgymond egy fogyasztói szemlélet figyelhető meg. Nagy csoda, hogy a gyerekeket meg tudtátok óvni. A magatok példája, illetve a nevelése ilyen erővel hat, és gondolom az imádságos lelkület. Nem néznek a gyerekekre csodabogárként a kortársaik azért, hogy ők másmilyenek, mint amit a korszellem diktál?

Nem mondott egyikük sem ilyen jellegű negatívumot. A fiamat nézve, mivel ő van most konkrétan ebben a helyzetben, érzem azt az erőt, ami neki tartást ad, ezt a jézusi erőt, hogy nem érdekelné, ha más mást gondolna vagy mondana, és ez őbenne most már egyre erőteljesebb. Annát sem érdekli, hogy mit gondolnak mások arról, ami neki meggyőződése és értékszemlélete.

Kell-e, lehet-e, érdemes-e dolgozni a házasságunkért, és ha igen, akkor hogyan?
Van, aki már olyan bölcs, hogy a párválasztás előtt is tud esetleg ezen gondolkodni, hogy ő hogyan tud felkészülni. Mostanában olyan természetes, hogy azért van a párom, hogy engem boldoggá tegyen, meg „én boldog legyek" egy házasságban, közben ez teljesen másról szól.

Teljesen fordítva van. Oda kell eljutni, hogy én akarjam a páromat boldoggá tenni és szolgálni. Tehát ez lenne a fontos szemlélet és a cél, hogy ezt meg tudjam tenni. Vannak lehetőségek úgy gondolom,- és a lelki gondozásnak szerepe van ebben-, hogy már jegyespárként vagy fiatalként tájékoztasson, nyissa fel a házasságra készülők szemét olyan dolgokra, amelyek már megfigyelt tények, és segítőek lehetnek a párkapcsolatban, a kommunikációnak a nyíltságában, helyes működésében. Mert jó esetben nem megtapasztalni kell a kudarcokat, aztán azokból épülni, hanem, ha tudom előre, hogy van pár zsákutca, vagy egyik-másik út kudarcba fúlhat, akkor esetleg eszembe jut az elkerülése, még mielőtt

megtörténhetne. Tehát mindenképpen úgy gondolom, hogy ha vannak ilyen lehetőségek, akkor azt már házasság előtt vagy házasságon belül is alkalmazni kell. Mi sok éve vagyunk tagjai a Házas Hétvége lelkiségi mozgalomnak. Ez is abban segít, hogy az Isten-kapcsolatot, a kommunikációt erősítse, segítse az érzéseinknek a kimondását, a megosztását. Mivel egy nő és egy férfi él együtt a házasságban, eleve különbözőek vagyunk, különböző az agyi működésünk és az érzésvilágunk, és van aki zárkózottabb, van aki nyíltabb. Sok félreértés származhat abból, ha nem tudom, hogy mi van a másik lelkében. Tehát mindenképpen jó az, ha megtanuljuk kimondani az érzéseinket és azokat a megéléseket, amik egy-egy helyzet kapcsán bennünk történnek és/vagy születnek, és ha ezeket meg tudjuk osztani egymással, az nagyon sok kényelmetlen és nehéz helyzettől, vitától menthet meg.

Milyen lehetőségek vannak még házasság előtt és már a házasságban, jobbá tenni kapcsolatunkat, megismerni a társamat? Ismerjük-e egyáltalán a társunkat? Nagyon gyakori jelenség a mai párkapcsolatok esetében, hogy „társas magányban" éldegélnek sokan. Hogy lehet ezt megelőzni, elkerülni és orvosolni? Hogy ismerhetem meg én a társam? Hogy lehetek nyitott az ő szeretetnyelvére? Ő hogyan képes befogadni azt, amit én adok? Azt adom-e, amit ő szeretne, amire ő vágyik, vagy azt adom, amit én adni tudok?

Szerintem egyrészt azt adom, amit tudok, de ha igazán őt akarom boldoggá tenni, akkor figyelnem kellene arra, hogy neki mi a jó, vagy mi az ő szeretetnyelve. És próbálok azon beszélni vele, azon is. Nyilván nagyon felfokozott tempójú az életünk, és sok-sok feladat és teendő van, de ahhoz, hogy az életünk működjön és erőnk legyen, nagyon fontos lenne, hogy otthon igyekezzünk a harmónia megteremtésére, hogy ebből aztán erőt meríteni lehessen.

Hasonlít az az életút, amit megéltetek párban, illetve négyen ahhoz az ideálhoz, amit a kalotaszentkirályi kislány elképzelt a templomban?

Akkor tulajdonképpen nem képzeltem el azt, hogy milyen legyen a közös életünk. Nyilván boldog, és legyenek gyerekeink. Még eléggé a kezdetben István kedvesen azt mondta, hogy szeretné, ha én lennék a gyermekei anyja. Én nem igazán gondoltam előre hosszú távra, mindig éltem az éppen aktuális dolgokat. Kislányként csak azt képzeltem el, hogy egyszer én is azt az esküt mondom el, mert azt és annak megtartását nagyon szépnek gondoltam már akkor. Számomra nagyon megtartó is volt, és a mai napig is az, mert nagyon szeretem Istent. Én, bár nem imádkoztam akkor ezért a kapcsolatért, édesanyám igen, de hiszem, hogy Ő vezetett össze minket, és azt is hiszem, hogy az, amit én Tőle kapok, az erő Istvánnak is. Erő olyankor például, amikor ő nehezebben viseli el azokat a tulajdonságait, amelyeket nem szeret. Nemrég beszélgettünk arról, hogy számára tükör vagyok, egy nagyon egyenes tükör, ami azt is mutatja, ami jó és azt dicséri is, de azt is mutatja, ami nem jó, és ez néha nehéz neki, mármint a kíméletlen igazság. Ilyenkor legszívesebben a tükröt a fal felé fordítaná.

Ez egy nagyon őszinte mélység. Ugyanezt a tükrözést István adja, adhatja neked?

Hát... igen. Én tökéletességre törekvő ember vagyok, minden területen így szeretek tevékenykedni. Ez olykor teher is nekem, mert nehéz elfogadnom a félig kész dolgokat, vagy a nem maximálisan elvégzetteket. Szeretném, ha nem mindig ilyen lennék, hanem el tudnám fogadni azt, amennyi ő és amilyen ő. Elmondta, hogy vágyik arra, hogy ne legyek mindig erős, hanem gyenge is tudjak lenni, és hallgassam meg úgy, hogy ne érezze azt, hogy akkor én éppen egyet értek, vagy nem értek egyet, hanem csak hallgassam meg, és tudja úgy kiönteni a lelkét, hogy nem érzi esetleg kimondatlanul is azt, hogy az elmondottakról mit gondolok úgy a magam módja szerint. Számomra is tanulságos volt ez az István által engem mutatott tükrözés.

Fontos dolgot mondtál. A meghallgatás. Az odahallgatás, a meghallom, hogy mit mond a másik, és nem rögtön reflektálni szeretnék vagy tanácsolni valamit. Ez nálatok hogyan működik egymással, illetve a gyerekekkel kapcsolatban?

Próbáljuk, próbáljuk. A gyerekekkel is, úgy gondolom, hogy igyekszem meghallgatni őket is. Mindig nyitott vagyok, vagy legalábbis igyekszem nyitott lenni arra, amit elmondanak, és nagyon örülök, amikor megosztják azt, ami ott mélyen van a lelkükben. A fiunkról jut eszembe most az, hogy régen sokkal zárkózottabb volt, gimnazistaként távol volt, mert Kecskeméten járt iskolába. Amikor hazajött, néhány szót váltott velünk, aztán becsukta a szobája ajtaját. Egyedül szeretett lenni. Az utóbbi egy-két évben azt észlelem, hogy hazajön, és egyfolytában ott van körülöttem a konyhában, és mesél mindenről: a terveiről, kételyeiről. Annyira jó nekem ez a közelség, hogy mindent elmond és tanácsot is kér, most már a hitével kapcsolatban is. Annánál is működik ez a meghallgatás. Ő egy nehéz egyetemre jár, és nagyon sokszor van szüksége segítségre. Olykor arra, hogy felrázzam, vagy amikor erőtlen, az ingadozásaiban ott legyek. Szüksége van arra, hogy érezzem azt, ami éppen benne van, és átsegítsem a nehezeken. Őt ily módon szavak nélkül is hallgatom.

Istvánnal is gyakorlom a meghallgatást, törekszem rá, hogy elfogadjam azokat a dolgait, tulajdonságait, amelyekkel olykor nem értek egyet, de szüksége van rám, hogy amikor hazajön, a hozott feszültségeit kimondhassa. Istvánnak fontos az, hogy „otthona" legyen, és én igyekszem, de nem tudom, hogy tudok-e mindig eléggé segítő meghallgatója lenni. Sokat imádkozom érte.

István régebben beszélt nekem a gyerekkoráról, hogy édesapja révén milyen pezsgő társadalmi életben növekedett fel. Én azt gondolom, hogy mostanában kevesebb idő jut a társadalmi vagy társasági életünk „kiszélesítésére". Az a legnagyobb kincs, ha lehet meghitt családi együttlétünk, ahol ott az édesanya, az édesapa, a gyerekek… Nektek vannak ilyen alkalmaitok?

Igen, vannak. Amikor mindnyájan itthon vagyunk, azok a legnagyobb ünnepeink. Ilyenkor ebéd után

ülünk az asztalnál, és hosszú ideig beszélgetünk mindenről. Nagyon-nagyon szeretem ezeket az együttléteket. Nemrég mondta a fiúnk, hogy ő szeretne Budapest vonzáskörzetében egy kisebb településen majd építeni egy nagy házat, egy „Kémenes ház”-at, és szeretné, hogy ott legyünk együtt, vagy a közelben, vagy… Annyira szép és jó, hogy ő ezt így érzi.

Mióta él együtt a Kémenes család?
Idén 30 éves házasok leszünk. Balázs fiunk 27 éves, Anna lányunk 22.
Balázs Budapesten dolgozik, fejlesztő programozóként. Azt mondta nemrég, hogy ő minden nap azon gondolkodik, hogy valami olyan programot kitaláljon és megírjon, amivel nagyon sok embernek segíthet. Anna a pécsi Orvosi Egyetemen most fejezi be a harmadévet. Gyermekorvos szeretne lenni és a Bethesda kórházban vágyik majd dolgozni.

Az anyai-apai lelkületből születő alma nem esett messze a fájától. Tehát a segítő munkád kapcsán ez nyilván példa volt a gyerekeknek. Ez nem csak munka, hanem hivatás és életforma egyben. Bemutatod az almafát is?
István gépészmérnök, Baján dolgozik, hobbija a fotózás. Szereti az állatokat, ezért galambokat is tart otthon. Én fogorvosként dolgozom Garán, most már 23 éve. Szeretem a falut, a falusi embereket, mivel falun nőttem fel. Szeretek a munkám szüneteiben beszélgetni velük. Immár több gyermekgeneráció is felnőtt a kezeim alatt az iskolafogászat kapcsán.
1990-ben költöztünk át Magyarországra. Nehéz volt a döntés, hogy eljöjjünk, de politikailag nagyon kritikus helyzetben döntöttünk így, és a mai napig sem tudjuk, hogy jól döntöttünk-e vagy sem. Én úgy gondolom, hogy Isten benne volt ebben is, mert én Őt és Jézust itt ismertem meg igazán, abban a környezetben, amiben itt éltünk. Úgy érzem, ez volt elrendelve, hogy így történjenek a dolgaink.

A házasságunk harminc éve alatt nekünk is voltak olyan nehezeink, amelyek miatt mi is elválhattunk volna sok más párhoz hasonlóan, de Isten kegyelméből mindig tudtunk az egymás szeretete mellett dönteni, és együtt maradni. István humora jó kenőolaja volt ennek. Sokat fejlődtünk lélekben éppen a nehézségek, a különbözőségeink kapcsán, és tudtunk „sziklára épített vár” maradni a viharokban is egymásért, a gyermekeinkért. A küzdéseink, megbocsátásaink, elfogadásaink példaként előttük voltak és vannak. A Balázs fiunk „Kémenes ház” terve a gyümölcsünk.
Istennek legyen hála mindenért: jóért, rosszért egyaránt!

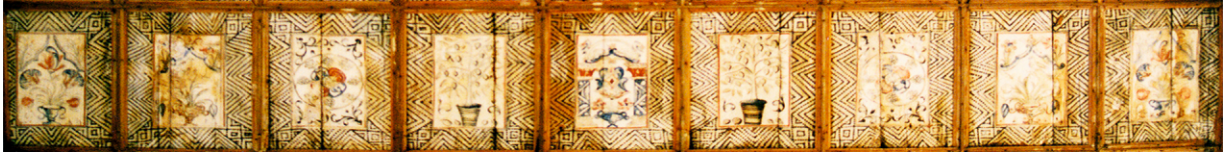

Beszélgetés Oláh Emmával

Oláh Emmával beszélgetek egy kellemes, nyári vasárnap délutánon. Önmagáról, feladatáról, tanulmányairól kérdezem.

21 éves vagyok és Pesten tanulok a Nemzetközi Pető Intézetben, most éppen félévet halasztok, egyébként harmadéves hallgatóként, konduktor-tanítói szakon, mozgássérült emberekkel szeretnék foglalkozni. Régóta megfigyeltem azt magamon, hogy szeretek az embereknek segíteni. Anyukám gyógypedagógus és mellette sokat találkozhattam különböző életkorú, sorsú, gyerekekkel, felnőttekkel egyaránt. Rájöttem arra, nekem ez az egyetlen dolog, ami úgy tényleg örömöt okoz, a másokra való odafigyelés és törődés, éppen ezért döntöttem szociális irányultság mellett, s ezért választottam ezt a szakmát, hivatást. Szerettem volna olyan dologgal foglalkozni, ami egy életre szól és nemcsak egy betanult dolog, hanem tényleg ad valami pluszt.

Fiatal hölgy vagy, Budapesten, Baján, Sopronban, sokfelé megfordulsz. A Te világlátásoddal, hogyan értékeled a veled egyidősek, a te korosztályod párválasztási lehetőségeit, szokásait?

Én úgy látom, hogy nincs meg az a példa, ami kellene a fiataloknak manapság. Szerintem az a legnagyobb baj, hogy nem látják azt, hogy hogyan kellene párt választani, hogyan lehet viselkedni, hogy kell szeretni, ezt nem tanítják meg manapság már. Szétesnek a családok, van, akinek nincs is teljes családja, az embereknek nincs egymásra idejük, és a szülők nem tanítják meg azt, hogy hogyan viszonyuljunk a másikhoz. Azt látom, hogy egyszerűen nincs meg az az alap, ami kellene mindenkinek, és ebből eredendően ez a gyerekek párválasztására is rányomja a bélyegét. Csaponganak, nincs értéke a párkapcsolatoknak, válogatnak, igazán szerintem önmagukkal sincsenek tisztában, ezért másokat sem tudnak úgy elfogadni.

Előtted milyen családi példa volt a párválasztásra, házasságra?

Szerencsés vagyok, mert nagyon jó példa volt előttem, a szüleim több mint 25 éve élnek boldog házasságban, és igazából nekem adott volt, hogy egy olyan házasságot lássak, olyan kapcsolatban éljek, amelyet aztán én is át tudtam ültetni a saját életembe. Úgy látom, ez sok mindenkinek nem adatik meg.

A népességfogyás a gyermekvállalási kedv stagnálása megmutatkozik az éves statisztikák számadataiban is. A ti családotokban hányan vagytok testvérek és milyen a testvéri közösségetek?

Mi hárman vagyunk testvérek és nagyon jó kapcsolatban élünk gyerekkorunk óta, igazán nem

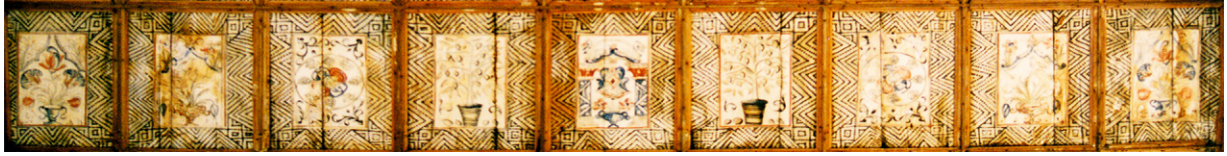

szoktunk veszekedni. Két bátyám van, és ahogyan emlékszem, mindig is nagyon jóban voltunk.

Folyamatos köztetek a kommunikáció a testvéreiddel, tudtok egymásról?
Igen, bár néha Anyukánkon keresztül kommunikálunk, nem mindig egymással, de azért igyekszünk tartani a kapcsolatot.

Vannak-e és milyen gyakorisággal közös családi rendezvények, alkalmak, események, ahol családotok minden tagja együtt van?
Igen, főleg hétvégente, minden este leülünk közösen vacsorázni, tehát hála Istennek nem az van, hogy valaki tv-t néz, valaki újságot olvas, hanem közösen szoktunk enni, beszélgetni. Illetve a családi ünnepek alkalmával is mindig összegyűlünk és odafigyelünk egymásra.

Csak a szűk család lakik egy háztartásban, vagy a távolabbi rokonok közül is él veletek valaki?
Igen, az Anyukám édesapja él még velünk, Papám, már több mint tíz éve.

A szüleid milyen példát adnak neked az idősek iránti felelősségvállalásról?
Nagyapám, Mamám halála után került ide hozzánk, igazából mindig próbáltunk arra odafigyelni, hogy se neki, se nekünk ne okozzon ez gondot és úgy gondolom, hogy teljesen jól meg tudtuk ezt oldani. Van külön lakrésze, őt is próbáljuk bevonni a családi eseményekbe, hogy ne maradjon ki. Ez egy jó példa arra is, hogy nemcsak a fiatalokra kell odafigyelni, hanem igenis az idősekre is.

Milyen értékek nyomán és hogyan választottál párt és miként jellemeznéd a saját párkapcsolatodat? Van-e arról, álmod, elképzelésed hogy te hogyan szeretnél élni, mint édesanya, mint feleség?
Számomra a legfontosabb, hogy az alapértékrend megegyezzen. Volt már olyan, hogy nem működött emiatt egy kapcsolatom, ezért ezt tartom a legeslegfontosabbnak, hogy alapjába véve hasonlítson az elképzelésünk, a világlátásunk, a hitünk. Próbálom ezeket a szempontokat figyelembe venni. Valószínűleg, azért is, mert nagycsaládban nőttem fel, magam is nagycsaládot szeretnék, sok gyermeket, biztos hátteret, azt, hogy majd olyan környezetben tudjanak felnőni, ami nem erre a mai rohanó világra jellemző. Az volna a jó, ha a gyerekeim majd tényleg láthatnák azt, hogy honnan jövünk, azt, hogy mi miből készül, ezt is fontosnak tartom. Azt, hogy legyen időnk egymásra, nemcsak néhány félmondat erejéig.

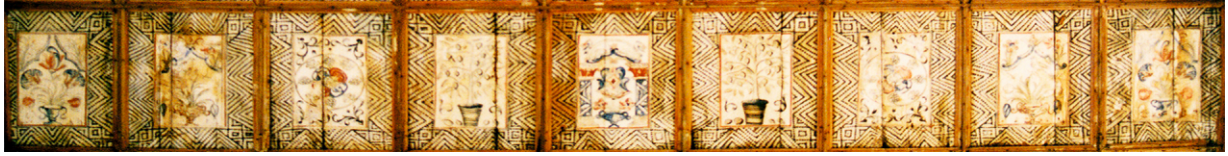

Milyen fontos „kellékek" kellenek az élethez szerinted, mi az a „normális körülmény"?

Az, hogy ne kelljen szűkölködni, ugyanakkor viszont azt is tudják meg a jövőbeni gyermekeim, hogy másoknak nem minden adatik meg, tehát hogy tisztában legyenek az értékekkel. Normális körülmény az, hogy meglegyen a mindennapi szükségletnek megfelelő étel, hogy ruházatuk megfelelő legyen, tehát ilyen alapvető dolgok. De az sem kell, hogy túl sok legyen mindenből…

Mik azok az értékek, amiket te mindenképp szeretnél majd átadni a gyermekeidnek?

Az, hogy tudják azt, hogy honnan jöttek, hogy kik a felmenőik. Értéknek tartom az egymás iránt érzett szeretetet, azt, hogy odafigyeljenek egymásra, tisztában legyenek a saját értékeikkel. Hogy tiszta fejjel tudjanak gondolkodni, hogy meglássák egymásban a jót és alapvetően a jót lássák mindenben.

Miképpen látod a saját esetedet, tudatosan építed, tervezel, vagy a sodródás és spontaneitás jellemzi párkapcsolatodat?

Van tudatosság benne, én a sodródást abszolút nem tartom jónak, mert az ilyen kapcsolódás általában nagy lángolással kezdődik, aztán ha az elmúlik, sokan váltanak, „újra cserélnek". Párommal próbáljuk nagyon tudatosan irányítani a kapcsolatunkat, próbálok mindenre odafigyelni, hogy ne csak csapongjunk, hogy ne az legyen, hogy az indulatainktól vezérelve tegyük a dolgainkat, hanem tényleg egymásra odafigyeljünk, hogy ennek legyen egy íve, ne pedig olyan hullámzó tenger legyen, amely hullámvölgyekkel teli.

Milyen kompromisszumokat kell hozni egy nőnek, azért hogy fennmaradjon a szerelem, szeretet, a kitartás, a jó kapcsolat egy életen át? Kell-e egyáltalán kompromisszumokat kötni?

Szerintem kell mindenképpen. Ez többnyire kapcsolatfüggő is, de sokszor érdemes azt nézni, hogy nekünk mi a jó párként, nem csak azt, hogy egyénenként. Fontos még az, hogy egyik személy se adja fel önmagát egy kapcsolatért, de azért legyenek közös célok és ahhoz mérten kell kompromisszumokat kötni.

Te a párkapcsolatodban képes vagy kompromisszumokra? Tudsz hallgatni, meghallgatni vagy ütköztetni véleményt?

Szerintem tudok, próbálok is, és eddig sikerült, úgy gondolom. Nem lehet sem azt hagyni, hogy valakit elnyomjanak, de az sem jó, ha valaki teljesen a maga akaratát érvényesíti.

Pallós Boglárka

Párban, úton...

Régóta ismerem azt a házaspárt, akik lendületes személyiségükkel, sodró tempójú, szenvedélyes életükkel sok mindenben példaként állnak előttem. Szeretek náluk-, velük lenni, otthonukban szívesen fogadnak jövevényként, vendégként, barátként. Kovács Zita művészettörténész és Nievel Béla vállalkozó három gyermeket nevel. Az életüket a hagyomány, a minőség, a régi és a modern egyaránt jellemzi. Közös sorsuk alakulásába engednek bepillantást, a velük folytatott beszélgetés során.

Mióta ismeritek egymást?

Béla: 1994 november.

Zita: Néhány hónap múlva lesz éppen két évtizede, hogy először találkoztunk. Egyetemista voltam Pécsett, Béla Baján dolgozott. Hogy minél többet együtt lehessünk, sokszor elvitt és értem jött autóval (már akkor is egy örökkévalóság volt a vonatozás Baja és Pécs között). Az első pillanattól ő volt az erős, biztos pont az életemben: a mozgó világ egy álló pontja, ahonnan mindig nyugodtan nézhetem a körülöttünk zajló szüntelen változást.

Hogyan és miként döntöttetek arról, hogy összeházasodtok?

Zita: Megismerkedésünk után három évvel vásároltunk közösen egy kis házat Baján, a Szeremlei utcában. A hely különlegessége, hogy édesapám és édesanyám esküvőjük után éppen ebben az utcában találtak albérletet 30 évvel korábban (1967-ben). A lánykérés ebben a házban történt két évvel később, Szenteste – a karácsonyfán függött a karikagyűrű. Az ezredforduló évében házasodtunk össze. Számunkra fontos, evidencia, a gyermekvállalást mindenképpen megelőző döntés volt a házasságkötés. Különösebben nem is volt kérdés: szüleim, nagyszüleim, dédszüleim – mindenki, akire emlékszem és azok is, akiket csak nagyszüleim emlékképeiből, történeteiből ismerhetek, szóval mindenki házasságban élt. Mi is egy életre szóló fogadalmat tettünk.

Béla: Nem volt kérdés számunkra – legfeljebb csak az ideje, ahogyan az sem, hogy a bajai református templomban mondjuk ki: „… hitetlenül soha el nem hagyom…”

A gyermekvállalásról milyen hasonló és különböző elképzeléseitek voltak?

Zita: A kérdés nagyon érdekes, én is kíváncsi vagyok, voltak-e különböző elképzeléseink – szerintem nem... Az igazság az, hogy sok időt töltöttünk együtt a gyermekvállalás előtt, sokat utaztunk, ambiciózusan dolgoztunk mindketten, így kapcsolatunk hatodik évében már nagyon vágytunk egy gyermekre, aki még két esztendőt váratott is magára. Mindhárom gyermekünk csodálatos ajándék. Olyan erőt kaptam tőlük, melyből minden nap meríthetek – önző módon szoktam is. A harmadik gyermek,

Zsigmond sok meglepetéssel kopogtatott be hozzánk. A vészjósló orvosi „előrejelzések" dacára (bár nem állítom, hogy nyugodtan), de bizalommal telt a várakozás 9 hava. Úgy gondolom, mindig csak annyi terhet tesz a vállunkra az Úr, amennyit el bírunk hordozni.

Béla: Legalább három gyermeket szerettem volna – a gondviselésre bíztam a részleteket…

Mik az alapértékei a kapcsolatotoknak?

Zita:A szeretet (a szerelemmel együtt és után), a tisztelet (természetesen), a bizalom (megkérdőjelezhetetlenül), az őszinteség (megkérdőjelezhetetlenül) és a humor.

Hirtelen ez jut eszembe. Talán a szeretet és a tisztelet az, amin keresztül minden más értékes oldal formát tud ölteni. Szeretni egymást hibáival, korlátaival, gyengeségeivel, vagy ami még nehezebb: erősségeivel, ambícióival együtt – vagy éppen azért. Szeretni a másikban másik felünket. Az önmagunkban soha meg nem találtat, a hiányzót, a keresett MÁST. Szeretni a gyermekeinkben önmagunkat és egymást.

Béla: A folyamatos fejlődést tartom fontosnak. Hogy egy-egy cél felállításával önmagunkat és egymást inspiráljuk döntések meghozatalára, feladatok teljesítésére, a szükséges változások, változtatások elvégzésére. Ilyen cél elfogadni egymás döntését, amikor mi magunk valamit másképpen szeretnénk, vagy dönteni és teljesíteni egy-egy jövőt érintő, hosszú távú kihívást.

Két különböző személyiség harca, harmóniája a hétköznapokban – hogyan szelíditheto, hogyan érhető el?

Zita: Harc vagy harmónia? Őszintén szólva számomra a kettő természetes módon ebben a sorrendben követik egymást.

Béla: Én úgy látom, nincs nagy különbség köztünk és a „helyi villongásokat" tárgyalásos úton megoldjuk. A gyermekeink figyelmét is a hiszti helyett az érvek és ellenérvek párbajának lehetőségére szoktuk felhívni.

Férfi/női szerepek, munkamegosztás a hétköznapokban – hogyan működik nálatok?

Olyan családban nőttem fel, ahol a hagyományos, konzervatív szereposztás működött. És valóban működött – szerettük, szeretjük. A nagyapáim voltak a családfenntartók, a nagyanyáim ÉDESANYÁK voltak. Édesanyám ugyan dolgozott, de apám mellett valódi nő lehetett: a tenyerén hordozta. Számomra ez volt a normális családi élet: együtt éltünk és nem egymás mellett, minden jelentősebb ünnepet a nagyanyáméknál töltöttünk együtt szülőkkel, testvérekkel, unokatestvérekkel, unokákkal egy hatalmas terített asztal mellett sokszor 18-20-an. Magunk is ezt a hagyományt szeretnénk folytatni. A gyerekeink is ebben „szocializálódtak", bennük is kialakult az igény rá, úgyhogy most már nehéz is lenne (de miért is kellene) másként élni?

Béla:A család számunkra a különféle „szerepekkel", feladatokkal, munkával, játékokkal, ünnepekkel és

hétköznapokkal az együtt eltölthető (rohanó) időben rejlő milliónyi lehetőséget jelenti. Azt a lehetőséget, szerepet, munkát, örömet, „időtöltést” ami mindnyájunkat együtt és külön-külön is nem megüresít, hanem beteljesít.

Szabóné Mészáros Mária

Fészek és fiúkák

Én egy „jövevény „vagyok a bajai református gyülekezetben, aki hartai protestáns sváb gyökerekkel rendelkezem, melyek magyarral keverednek. Csodálatos, tartalmas, élményekkel, felfedezésekkel teli gyerekkort kaptam a szüleimtől, amiért nagyon hálás vagyok nekik. Édesanyám megtanított a hagyományos női szerepre: főzés-mosás-kertészkedés stb. sőt néhány" férfias" munkára is szert tettünk húgommal, hisz édesapánk ezermester lévén, bennünket is tanítgatott néhány fogásra. Ennek ékes példája az egy nyáron át közösen felépített dunai nyaraló.

Gyerekként a hartai református gyülekezetben konfirmáltam, majd később részt vettem ifjúsági rendezvényeken. Az élet úgy hozta, hogy Bajára kerültem először csak a tanulmányaim kapcsán, majd egyszerre kezdtem a családalapítást és a pedagógusi pályámat, és ekkor kerültem a helyi gyülekezetbe is.

A férjemet fiatalon ismertem meg, és a három legnagyobb közös ajándékunk az életben: a három fiúgyermekünk: 6, 11, és 14 évesek. Mindhárman más-más karakterűek „egyéniségek" .

A keresztyén nevelés családunkban érdekesen alakult, mivelhogy a két szülő hitvallása különböző.

Egyben azért megegyeztünk, hogy a gyerekek hitre neveléséről én, mint az édesanyjuk gondoskodom majd, mindebben édesapjuk partner. Ami azt jelenti, nem akar „beleavatkozni" és elfogadja a mi közös „másságunkat", sőt időnként szívesen vesz részt olyan családos együttléteken, alkalmakon, melyek a református egyházhoz kötnek minket.

A cikk megírása előtt beszélgettem a gyerekeinkkel, hogy szerintük hogyan van jelen a mi életünkben a keresztyénség? Ők a következőket válaszolták: Hát…, hogy járunk templomba, hogy hittant tanulunk, hogy olvassuk a Bibliát, hogy keresztyén óvodában dolgozol, hogy vasárnapi iskolát tartasz, hogy szoktunk közösen imádkozni, hogy családos hétvégékre megyünk..és különben is mi Istenben hiszünk, tudjuk, hogy Isten mindig gondoskodik rólunk, és a család 4/5-e keresztyén nem?... Hát akkor ez egy keresztyén család, ahol mi többségben vagyunk.

„ De apu is normális, becsületes ember, és mi nagyon szeretjük, és különben is sok olyan ember van, aki hiába jár templomba, mégse normális"- mondta az egyik fiam. Igen, azt gondolom, hogy a megbízhatóság, tolerancia nagy erény. Minden gyermeknek két szülőre van szüksége. Hogy kinek, milyen jut, ez sem véletlen. Mindennek megvan az oka. Fontos, hogy a két szülő azonos, vagy legalábbis hasonló nevelési elveket valljon. A család közös értékei meghatározzák a gyermekek nevelődését.

Számunkra érték a szeretet, a hit, a tudás. Nem adunk meg mindent a gyermekeinknek, mert így sose

ismerik meg a vágyakozás izgalmát és a megérdemelt ajándékok örömét. Helyette „ Mindent megteszek Érted, de semmit sem helyetted” - a nevelés jelmondata nálunk.
Fontos, hogy a nevelés egységes legyen. Ne azt érezzék, az egyik enged, a másik nem.
Feladatokat, kihívásokat kapnak a gyerekek, melyek sikeres elvégzése örömérzést nyújt, és erősíti a jellemet. Mindenkinek megvan a családban a maga feladata és szerepe.
A jutalmazás sohasem anyagi, hanem természetbeni, ez lehet egy közös kirándulás, vagy együtt végzett tevékenység.
Szerencsére az alkotás öröme, a kreativitás mindannyiunkra jellemző, ezért pontosan tudjuk, kinek mivel szerezhetünk örömet, és azt is miben segíthetünk egymásnak. A gyerekeim nem drága játékokra, hamburgerre költik a zsebpénzüket, hanem ledekre, vezetékekre , micro SD kártyára stb., amire az alkotáshoz szükségük van.
A hivatásunk sikerei mellett a legnagyobb értékek az életünkben a gyermekeink, hisz ők a mi gyümölcseink. Úgy is mondhatnám, hogy a „referenciáink”.
Azt is tudom, hogy amíg kicsik, akkor van a legnagyobb szükségük ránk. Főleg az első három év meghatározó. Aki tartalmasan tölti a kezdeti időszakot, az feltétlen számíthat rá, hogy az érzelmi kötődésen túl a gyermek tudását, agyi tevékenységeinek fokozott mértékét pozitívan befolyásolhatja a jövő felé. Aztán az óvodás és kisiskolás korban igénylik még a csöppségek, a szülők odafigyelését, törődését, (de nem majomszeretetét), majd kamaszkortól kezdve fokozatosan elengedik a kezünket, és kirepülnek a fészekből. Fontos, hogy legyen időnk a gyerekekre, mert nincs az a pénz, ami később elég lenne rá, hogy mindezt bepótoljuk.
Ha idehaza jól érezték magukat sokszor visszatérnek majd, ha nem, kirepülnek.
Hát én várni fogom az én kis „fiókáimat”.

Pallós Boglárka

Fogyatékkal élő fiatal a családban

Molnár Egonnal, a Cédrus Református Intézmény Fogyatékosok Nappali Ellátásának (későbbiekben FONI) vezetőjével beszélgetek. Arról kérdezem, hogy munkája során, mennyire lát bele a sérülteket nevelő családok életébe, a szülők feladataiba?

2008. október elseje óta látom el a FONI vezetői feladatait intézményvezetőnk kérésére. Akkor még igazából nem tudtam teljesen tisztán, hogy mire vállalkozom. Korábban bentlakásos intézményben dolgoztam. Itt pedig fiatal felnőtt, családban élő fogyatékos emberek vártak. A sérült emberek és családjaik segítését ugyan úgy tanulni kell a mindennapi munkában, mint minden más hivatást. Négy és fél éve dolgozom itt és a kép még mindig változik. Ahogyan egy család sem, úgy a sérült gyermeket nevelő családok sem egyformák. Más és más nehézségekkel küzdenek. Az elmúlt évek pedig újabb területen, az anyagiak területén is tettek további terheket e családokra. Úgy érzem, most értem meg igazán e feladatra. De ehhez kellett az Úr Isten kegyelme is. Rengeteg impulzus ért ez idő alatt az ide járó fiatalok részéről, a családok részéről. Ők annyira sajátos helyzetben élnek, hogy ezt egyik napról, egyik hétről a másikra nem lehet megismerni. Nem lehet megtanulni iskolában, csak az életben. Csak azokkal a konkrét személyekkel, akikkel az ember találkozik, mert ahány személy, annyiféle élethelyzet. Az ide járó fiatalok köre nagyon színes, sokféle életúttal találkozik az ember. És itt nem csak a problémáról beszélünk, hogy a családnak milyen plusz feladata van akkor, ha sérült gyermeket nevel, hanem arról is, milyen sok egyedi értékkel rendelkeznek a hozzánk járók. Nagyon összetett feladat a miénk. Hogy is kezdtem? Úgy, hogy tanulok és biztos, még rengeteg tanulnivaló van előttem. Nekem hétről hétre, hónapról hónapra és most már azt mondhatom, hogy évről évre öröm ez a munka. Legutóbb, egy egészségügyi okból adódó távollét miatt, amikor újra bejöttem a FONI-ba, azt éreztem életemben először, és ebben a szolgálatban először - ezt nem szégyellem kimondani , mert szerintem erre meg kell érni-, hogy gyógyszer volt ide visszajönni. Itt az ember, ha elég szenzibilis rá, olyan impulzusokat kap, amiből ő maga is tud épülni. Persze amellett, hogy rengeteg olyan impulzus is éri, ami energiákat emészt föl. Istennek hála, ehhez az Ő kegyelméből megvan az erő is, lehet Őrá hagyatkozni. Az ide járók lelkülete változik, egyre közelebb kerülnek a saját maguk lelki békéjéhez, de mondjuk ki bátran, hogy a Teremtő Istenhez. Hiszem, hogy az Úrnak célja van azzal, hogy minket tett ide, erre a helyre és azzal, hogy pont azokat a fiatalokat vezette ide, akik ide járnak. Ezáltal a családok is, a szülők is egyre közelebb kerülnek hozzánk és viszont. A CÉDRUS indulásakor voltak idegenkedések a szülők és a fiatalok részéről is,

az új intézményfenntartóval, és az én személyemmel kapcsolatban is. Ez teljesen érthető, hiszen ha valaki olyannal találkozik akit, amit, addig nem ismert idegenkedik tőle. Istennek hála, ezek a dolgok jelentőségüket vesztették. Rengeteg pozitív visszajelzést kapunk a szülőktől, ami a köszönöm, a hála kifejeződése. Ez pedig jelzi azt, hogy értékesnek tekintik azt a munkát. A gyermekük bejöhet nappal és a felügyeleten és a foglalkoztatáson kívül szeretetet kap, figyelmességet, és próbálják a munkatársak a sorsát rendezni…

A munka, a szolgálat összetettsége és bonyolultsága miatt nagy szükség van arra, hogy a munkatársi kapcsolatok rendben legyenek. Kérdezlek tehát, milyennek látod a munkatársi közösséget és a feladataid sokszínűségét?

Igen, egyrészt vannak a vezetői megbízatásomból fakadó kötelezettségeim, amiket el kell látni. Ezek mellett próbálok bekapcsolódni a mindennapi életbe, az úgymond terápiás munkába, a fiatalokkal való kontaktusba. Óhatatlanul bevonódok, találkozom konfliktusokkal, amelyeket általában a munkatársak próbálnak meg elsősorban kezelni, de sok kérdés jut el hozzám is, így próbálunk közösen is megoldást találni. Ha konfliktusról beszélünk, főleg az ellátottak közötti konfliktusokról van szó, fontos dolog segíteni ezek megoldását, feloldását. Ehhez a munkához - bátran mondom -, ettől jobb munkatársi közeg nincs szerintem a világon, mint amilyenben mi dolgozunk. Ez egy hihetetlen ajándék, melynek értékei az utóbbi egy-két évben kristályosodtak ki. Az egymásra figyelés, az együttmunkálkodás, a tisztelet, a segíteni akarás, a fejlődni és az önmagunkon való túllépni tudás, mind-mind megvan a munkatársi közösségünkben. Úgy érzem, hogy ez jól alakul bennem is, és ennek hétről hétre tapasztalom, látom, jeleit. Elég szerteágazó feladata van az itt dolgozó embernek. Ilyen az egyéni gondozási, nevelési szükségletek és feladatok kielégítése, a személyiségbeli fejlesztésnek a kérdése, az életvezetési kérdések és társas kapcsolatok segítése. Valamilyen módon irányt kell mutatnunk a fiataloknak, sok esetben konkrétan segítséget kell adni a mindennapi tevékenységek során is. Létszámunkban nem bővölködünk, de akik ebben a feladatban részt vesznek, azok szerintem egyre inkább érzik és meglátják azokat a módokat, eszközöket, amelyekkel ebben hatékonyan közre tudnak működni. Olyan munkatársi gárda érlelődött össze, ami egy kifejezetten jól együttműködő csoport, akikkel öröm együtt dolgozni! Ennek az erejét pedig szerintem tapasztalják és érzik az ide járó fiatalok, és a FONI iránti szeretetüknek ez az egyik fontos összetevője.

A zenei nevelés egy fontos tényezője a FONI mindennapjainak. Az idejáró fiatalok egy fantasztikus darabot adtak elő a Bácskai Kultúrpalotában, melynek védnöke Vereckei Zsolt paraolimpikon volt. Előbb említett kosztümös, élő

hangszeres, táncos darab, teltházas nyilvános főpróbához és premierhez vezetett. A szereplők és a kórus gárdája a FONI-s fiatalok csapatából verbuválódott. Mint zenét szerető, művelő ember, mesélnél arról, milyen módon adod át a zene szeretetét a fiataloknak, hogyan jelenik meg a muzsika és a művészet az ő életükben?

Szakképesítésemet tekintve, a szociális területen képződtem, szociálpolitikus vagyok. Azonban, mint zenét szerető és aktívan művelő ember, ezt a tudásomat behoztam az első naptól kezdve az intézménybe. A zenének hihetetlen mozgató, formáló, alakító ereje van. Úgy láttam, hogy az zene iránti szeretetemet nem kell átadnom a FONI-soknak, mert az megvan bennük. Az emberek világában, az emberi lélek világában, de legfőképpen az ide járó fiatalok lelki világában elég két zenei hang és a hallgatóság máris megérintett lesz. A zene folyamatosan jelen van a FONI mindennapjaiban, akár egy közös éneklésben, akár egy furulyával kísért daltanulásban, vagy ha gitározok és énekelek együtt a fiatalokkal. Nem is beszélve arról, hogy a Bibliaórán is énekelünk és tanulunk zsoltárokat, dalokat. Szerintem, ha egy-két hétre beszüntetnénk az éneklést, ha azt mondanánk, hogy holnaptól tilos énekelni, akkor itt pár napon belül forradalom törne ki. A zene segít kifejezni önmagunkat és mélyen megérinteni az embert. Megérintett sok ide járó fiatalt is, akik a zene által nyíltak meg, vagy kerültek közelebb a hétköznapi emberek világához, vagy az őket körülvevő hasonló élethelyzetű fiatalok világához. „A virágok vetélkedése" című daljátékban olyannyira a zene, a tánc, valamint önmaguk belső érzéseinek megmutatása valósult meg, hogy a közönség állva tapsolt. A hallgatóság érezhette a zenének, a táncnak, az éneklésnek azt a szerves egységét, amit a fiatalok képesek voltak megformálni. Megérezték a darab értékét, lényegét, és ezt nem lehetett ülve, száraz szemmel, vagy esetleg unott arccal végighallgatni, mert egyszerűen elsöprő erejű volt. Az a fiatal például, aki eddig a legegyszerűbb kérdés hallatán elsírta magát, mert nem tudott válaszolni, most a színpadon ki mert állni több száz ember elé és hibátlanul elmondta a szövegét. Vagy, ha megakadt, akkor is folytatta, nem ijedt meg, semmi félelem nem látszódott az arcán. Az önkifejezés lehetősége, a megmutatkozás jelentősége világlott és ragyogott a fellépők szemében. Szerintem így mutatkozik meg a zene és a zeneiség az életünkben.

Arról szeretnélek most kérdezni, hogy az önkifejezésnek nem csak a zene által történő lehetősége, hanem más művészeti ágak pl. agyagozás, szövés is adottak ebben az intézményben. Mondanál erről nekünk valamit?

Az alkotó tevékenységek elérhetősége tényleg sokrétű itt a FONI-ban - ahogy említetted. A fiatalok agyagoznak, festenek, szőnek, textillel dolgoznak, fúrnak, ragasztanak. Nagy segítségünkre volt és van is a textillel való munkálkodás tanításában Reiner Rita. A FONI életében fontos szerepet játszik Kántor József iparművész, aki minden héten tart foglalkozást a fiataloknak. Batíz Antal a szőnyegszövés

rejtelmeibe vezeti be a FONI-ba járókat. Bármilyen művészeti tevékenység átadása, nagyban függ a tanító személyiségétől. Hála Istennek, hogy segítőinket az idejáró fiatalok szeretik és elfogadják, megtalálják velük a hangot. Ez az alapja annak, hogy bármiféle önkifejezés elinduljon egy kreatív alkotó tevékenység során. Nagyon érződik, látszódik az alkotásokban, hogy milyen lelkiállapotok fogalmazódnak meg egy adott héten, vagy mit éreznek meg a fiatalok akár a munkatársak lelkiállapotából. Nagyon jól látszódik a hangulati, az érzelmi változás azon fiatalok alkotásaiban, akik egyébként keveset beszélgetnek, így nem tudjuk teljesen követni érzelmi állapotuk alakulását. Például egy magába zárkózó, autista fiú esetében jól látszódik ez a színek használatán, az ecset vezetésén. Valamikor szétmaszatolja a festéket, valamikor szétszakad a papír, vagy éppen húz három vonalat egymás mellé és egy gyönyörű festmény lesz belőle. A nyíltabb, közlékeny személyiséggel rendelkező fiatalok óriási rokonszenvvel, szeretettel viseltetnek az ide járó szakemberek iránt. Így a foglalkozásvezető jól tudja őket motiválni, instruálni és a művészeti szempontú, tehát a szakmai szempontú fejlődés is látszódik a munkáikban.

Gyakorló apukaként két gyermeket nevelsz, egy nagyot és egy kicsit. A FONI-ban pedig sok-sok fiatal felnőttnek vagy a segítője, támasza. Azt szeretném, hogy mesélj arról, milyen párhuzamok és különbségek vannak, a fent említett kétféle nevelés között?

Jelenleg egy sajátos élethelyzetben vagyok, és ennek köszönhetően a gyermekneveléssel kapcsolatos gondolataim, terveim, céljaim alakulóban vannak. Istennek hála, hogy én magam is változni tudtam és tudok. Tehát egy folyamaton megyek most keresztül, mely által most találtam meg az igazi utat arra, hogy az ember hogyan nevelje a gyermekét, hogyan tekintsen rájuk, fogadja el őket úgy, hogy a gyerek valóban érezze az elfogadást és ezáltal azt, hogy őt szeretik. Mindezekből a legfontosabb számomra, az elfogadás. Márpedig elég nehéz elfogadni, ha egy gyerek akaratos, ha dühös, ha dacos, ha nem szeretné azt csinálni, amit én mondok, vagy szeretnék elérni az életében. Nekem pedig elég nehéz elfogadni azt, hogy nem mindent kell úgy csinálni, ahogy azt én szeretném. Pont azzal segítem az ő fejlődését, ha hagyom, hogy megküzdjön a saját problémáival, korlátaival. Azokkal, amelyekkel neki kell megküzdeni, és ebben saját maga meg tudja találni a megoldást. Ezt is tanulnunk és gyakorolnunk kell. A magánéleti változásaim miatt alakul az ide járó fiatalokhoz való viszonyulásom is. Érdekes visszagondolnom arra a beszélgetésre, amit tíz évvel ezelőtt folytattam egy egészségügyi szakemberrel, aki pszichiátriai betegekkel foglalkozott: „Vigyázz, mert ha megcsap a szakma szele, akkor ott maradsz és az egész életed rámegy!" Engem most csapott meg a szele, de hiszem és vallom, hogy nekem feladatom van itt addig, amíg az Úr rendeli. Ehhez pedig ad jó tanulóleckéket. Egész más szemüvegen át látom a munkámat. A FONI-ban feladatunk,

hogy megtaláljuk azokat a csatornákat, amelyeken keresztül átadhatjuk a hétköznapi élethez szükséges tudást, készségeket. Feladatunk az alapvető emberi értékek közvetítése. Ebben pedig a legnagyobb erő szerintem a hitelesség. A belülről jövő segíteni akarás, az elfogadás, a türelmesség. Ha be tudom látni a hibáimat, vagy azt tudom mondani, hogy bocsánat. Még ekkor is hiteles tud maradni az ember, és olyan dolgokat képes átadni, amit szavakkal elmagyarázni szinte lehetetlen.

Az elfogadás szót sokat említetted most a gyermeknevelés kapcsán, a FONI életében. Ez egy nagyon komoly hangsúlyt kap azoknak a fiataloknak az életében, akik sokszor csekély elfogadást kapnak a társadalomtól, vagy akár a saját rokonságuktól, ismerőseiktől is. Csupán azért, mert valamilyen sérülést, fogyatékosságot hordoznak. Itt a fiatalok, az elfogadást hogyan élhetik át?

Nem vagyunk tökéletesek ezen a téren - mert nincs tökéletes ember -, de úgy érzem, hogy jól állunk és jó irányba haladunk. Nekünk ugyanazt a tisztelet kell megadnunk az ide járó fiataloknak, mint amit egyébként is megadunk más hétköznapi embernek. Figyelünk arra, hogy ne érezzék magukat gyereknek mellettünk, hiszen ők életkorukat, vágyaikat, céljaikat tekintve is felnőttek. Nem csak nekünk, munkatársaknak kell tanulni napról-napra az elfogadást, de segítenünk kell az ide járókat önmaguk elfogadásában is, illetve társaik elfogadásában. Mint minden ember ők is célokkal, reményekkel élik az életüket és vágyaik elérésében sokszor akadályozottak. Ez pedig feszültséget szül az illetőben, mely megnyilvánul az ilyen típusú megállapításokban: „én azért nem kapok meg ilyen vagy olyan dolgokat, mint más, mert ilyen meg olyan vagyok; vagy, mert mondjuk, nem úgy áll a lábam, vagy nem tudom használni a karom, vagy nem vagyok olyan szép, vagy nem hallok jól". Sajnos úgy érzem, hogy többen vannak még abban az állapotban, hogy saját magukat nem tudják elfogadni. A másik pedig, hogy az ide járók köre nagyon heterogén. Ezért nekik is tanulni kell a másik elfogadását. A hasonló élethelyzetű, értelmi sérült, vagy mozgássérült, vagy látássérült személy elfogadását. Sokszor önérzetesek, önzők vagyunk, és szeretjük a magunk érdekeit előtérbe helyezni. Bizony ezzel is vannak feladataink nap, mint nap. Ezen dolgok tanulása azonban csak társaságban lehetséges. Ezért nagyon fontosnak tartom, hogy a sérült fiatal, ne legyen egyedül otthon, vagy csak a családjával, mert a későbbi életéhez nélkülözhetetlen képességek fent említett részét csak társaságban tudja megtanulni és nem feltétlenül a családtagok társaságában. Igenis legyenek baráti kapcsolatai, más társas kapcsolatai. A FONI-ban megélhető jó értelemben vett „mindennapi összezártság" pedig nagyon jó gyakorló terep ehhez. Az elfogadásnak azonban általában a nehezebb oldalával találkozunk, mert az elfogadáshoz kell az is, hogy én magamból valamennyit fel tudjak adni, hogy a másik érdekét el tudjam ismerni. Ez pedig nem könnyű.

Nagyon sok mindent tesztek azért, hogy a fiatalok lássanak valamit a világból, abból a világból, ami valakinek csak egy szoba, akinek nincs szobája, annak éppen a játékai, vagy azok az apró személyes dolgai, amelyekkel rendelkezik. Nagyon sokfelé jártok a fiatalokkal, és sokféle programon vesztek részt, mintegy „tüntetőlegesen". Kirándulások, koncertek, kulturális rendezvények, ezekről mondj kérlek pár gondolatot.

Igyekszünk bevonulni a társadalomba, mert sajnos a sérült embernek ma be kell vonulnia a társadalomba, hogy észre vegyék, és elfogadják. Lassan, de haladunk ebbe az irányba. Baja városában egyre jobban állunk ezen a téren. Ehhez hozzájárult az is, hogy a FONI-s fiatalok, de nem csak a FONI-s fiatalok, említhetjük a Speciális Iskola diákjait, megjelennek a városban, városi rendezvényeken. Érzékenyítik a helyi társadalmat arra, hogy ne legyen különleges dolog az, ha egy mozgássérült embert látunk közlekedni egyedül egy elektromos kerekes székkel a belvárosban! Az értelmileg akadályozott emberek befogadásával a helyi társadalomba már gyengébben állunk. Az ő állapotuk, életük sokáig ismeretlen volt és részben most is az a hétköznapi emberek számára. Munkatársaim azonban e szempontokra figyelve kiválóan tudják vezetni csoportunkat a városban történő séták alkalmával. Én kevesebb alkalommal jutok el kirándulni, vagy sétálni a fiatalokkal, de igyekszem ebben is aktívan ott lenni. Ilyen alkalmak például, ha elmegyünk fellépni az Utcazenész Fesztiválra, vagy egy amatőr művészeti fesztiválra, kiállításra. Akár egy galériát megnézni, ahol természetesen találkozhatunk a hétköznapi emberekkel és ők is velünk. Egy kedves példát hadd mondjak a városban való megjelenésünkről: egy adományozó a színdarabunk bemutatása után pénzösszeggel támogatta a fiatalokat, hogy elmehessünk fagyizni. Az ő szándéka az volt, hogy személyesen hívjon meg és vigyen el minket fagylaltozni, de mivel kisbabája született nemrég, ezért mégsem tudott velünk tartani. Felajánlásának köszönhetően elmentünk Baja legfrekventáltabb helyére, ahol leültünk egy teraszra és mindannyian elfogyasztottunk egy-egy fagyit. Jó volt látni, hogy a cukrászda kiülőjét sérült emberek töltik meg. A szomorú azonban az volt, hogy amint mi ott leültünk húszan, az egyik asztaltól sietve távozott egy társaság. De röviddel ezután az üres asztalt egy másik járókelő teljes természetességgel foglalta el, s tulajdonképpen leült közénk. Istennek hála, ilyen élményeink is vannak. Említettük a beszélgetés elején, hogy nem csak az a gond a családban, hogy a sérültség plusz feladatokat, terhet ró a családra, hogy a sérült családtag ellátása 24 órás szolgálatot jelent, hanem az anyagi terhek is egyre inkább nehezednek a családok vállán. Ezért nehezebben jutnak el bármilyen rövid kiruccanásra, kikapcsolódásra, kis pihenésre. Nyaralásról nem is beszélve, mert az már csak néhányuknak adatik meg. A FONI életében rendszeresek az egynapos kirándulások. Tavasztól őszig kb. kéthetente eljutunk egy-egy közeli városba, Pécsre, Szekszárdra, Szegedre, Kecskemétre. Van, hogy

egy napra elruccanunk a Balatonra, a siófoki strandra. Ehhez nagy segítséget jelent, az utazási kedvezmény a helyi járaton és a távolsági tömegközlekedési eszközökön. Többször voltunk egy alapítvány felajánlásából a Balatonon nyaralni, alkalmanként négy napot. Több fiatal életében, ez volt az első, vagy az egyedüli nyaralás, amikor eljutott valahová a lakóhelyén kívül, vagy akkor látta életében először a Balatont. Most el tudunk jutni Miskolc mellé egy fesztiválra, ahol kifejezetten értelmi akadályozott emberek találkozóját szervezték meg az ottani munkatársak, sok támogatónak és adománynak köszönhetően teljesen díjmentesen. Ez egy újabb lehetőségünk, hogy a hozzánk járó fiatalok érezhessék vagy picikét megízlelhessék a nyaralás, kirándulás örömét. Azt az érzést, amelyre minden ember vágyik. Nekik a szabadidő szervezett, élményszerű eltöltése, a nyaralás lehetősége, ritkán adatik meg - persze ebben is vannak kivételek -, de erre tökéletes alkalmak az ilyen felajánlások.

Sokáig beszélgetnék veled a sérültek mindennapjairól, de most zárszóként, a te személyes meggyőződésedről szeretném, hogy szólnál. Mi a legfontosabb hangsúlya a szolgálatodnak?

Mi a legfontosabb? A legfontosabb az, hogy az adott napon az Úr Isten meg tudja általam tenni azt, amit tervezett itt, ebben a közegben.

„Böngészde” gyerekeknek

Összeállította: Romendáné Füzesi Nóra

1. Párkereső

A Biblia egyik legszebb szerelmi története az 1Mózes 24. részben található. A betűhálóban elrejtettük a fiú és lány nevét. Keresd meg őket!

R	É	K	I	U	T	A	L	Á	S
A	L	N	B	I	Z	S	Á	K	U
E	G	R	U	K	L	N	C	X	A
L	A	E	G	E	A	S	G	E	T
E	S	B	F	N	S	Z	E	P	I
I	E	E	V	Y	A	D	G	J	E
P	É	K	B	É	K	A	Y	F	H
L	J	A	N	R	K	C	T	E	S

2. Aranymondás

Minden harmadik betűt karikázz be, és írd le az így kapott idézetet!

„KDÉBNS KSMPLOGTNKJDÁÉA BMAIKZ ÁÉÚGTR PLISTSBZTMNELKN: MSNEIELKM LKJŐPÓ ATAIUZ LKENJMHGBTREUZRKJNLKEOKK ZTEHUGJJYZTEHZDÉPÜJIL ÉLLIUEMMNGHNLKI, SZSPOZIUEZTRIUZMNELKK ÉLNOKELIKPOI ATSJHEÉLGXYÍMNTŰÁŐ IUTÁÁÁERRGFSNBAOIT, LKHPOOSAZÁÉZŐPÁ ZLIHGLKJLÍYŐMNT. „ *(1Mózes 2,18)*

……

……

……

Tartalom

Beköszöntő
Bánné Kiss Erzsébet .....3.old.
Alapvetés
Bán Béla ref. lelkész: Párbeszéd .....4. old.
Kötelékek
Pallós Boglárka: Párválasztás régen és ma
Beszélgetés Dr. Kémenes Erzsébettel .....7. old.
Beszélgetés Oláh Emmával .....13. old.
Cédrus Család
Pallós Boglárka: Párban úton... Nievel Bélával és Kovács Zitával.....16. old.
Cédrus Gyöngyszem
Szabóné Mészáros Mária: Fészek és fiukák .....19. old.
Erőtérben
Pallós Boglárka: Fogyatékkal élő fiatal a családban
Beszélgetés Molnár Egonnal.....21. old.
Böngészde gyerekeknek
Összeállította: Romendáné Füzesi Nóra ..... 28. old.

ÚJ SZÉCHENYI TERV
Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638
MAGYARORSZÁG MEGÚJUL
A projekt az Európai Unió
támogatásával valósul meg.